

13.06.2018

Дар китоби «Суханҳои хикматомӯзи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон» (Душанбе: Контраст, 2017, 464 саҳ.), аз ҷумла ба ҷунин нуқоти омӯзанда дучор омадам: «Дар тӯли асрҳои зиёд аҷдоди хирадманди мо дар каламрави зисти худ ва ҳатто берун аз он, дар сарғаи инқилобҳои бузурги зехниву ақлӣ қарор доштаанд ва эҷодгарони фарҳанги пешрафта, бунёдгузори давлатҳои соҳибқудрат ва муназзам, муаллифони осори ҷовидонаи илмҳои фалсафа, ҳуқуқ, тиб ва табиатшиносӣ будаанд, ки ин осор садсолаҳои дароз хизмати инсониятро ба ҷо оварда ва имрӯз низ аҳамияти ҳудро аз даст наҷодааст».

«Тоҷикон аз қадим соҳиби китобу қалам, илму маърифат ва олиму омӯзгор буданд, ҳастанд ва дар оянда низ хоҳанд монд».

«Мо - наслҳои имрӯзаи тоҷикон, ки масъулияти тақдирӣ давлат ва миллатро ба дӯши ҳеш гирифтаем, бояд ҳалқамонро ҳамеша дар муттаҳидӣ нигоҳ дорем ва ба бунёдкориву созандагӣ раҳнамун созем».

Ин суханони хидоятгари Пешвои миллатро ба назар гирифта, метавон андеша ронд, ки мо ҳамчун табақаи зиёии кишвар ва давомдихандагони қори аҷдодони хирадмандмон оё медонем, то ҷӣ андоза тавонистаем рисолати ҳудро иҷро қунем, то ҷӣ андоза дар сарнавишти ояндаи давлат ва миллат масъулияти шахсии ҳешро эҳсос намудаем. Ҳамин аст, ки ҷун меҳонаму мешунавам ҷӣ миқдор ҷавонони тоҷик ба кишварҳои ҷангзадаи арабӣ рафта, бо созмонҳои сияхқори иртиҷоии ДОИШ ва монанди он пайвас-таанд, ё узвияти ташкилоти экстремистии ҳизби наҳзати исломро пазируфтаанд, ҳудро гунаҳқор медонем. Ҷаро? Ҷунки ман ҳамчун як зиёӣ, як омӯзгор натавонистаам аз зехни

хамдиёрам боварҳои иртиҷоии диниро берун кунам. Бояд аз худ пурсид: чӣ гуна шудааст, ки идеологҳои фарсахҳо аз кишвари мо дур, ба забону фарҳанги мо бегона, як ҷавони тоҷикро аз оғӯши модар, аз сарзамини падарон, аз байни мо чудо карда, ба вартаи ҳалокат, бенангиву бешарафӣ кашидааст. Ва барои посухи боварибахш ва котеъ додан ба ҷунин пурсиш моро мебояд иқрои бишавем, ки рисолати ҳудро ҳамчун зиёӣ ба тавре ки зарур аст бояд иҷро накардаем. Мо - зиёиёне, ки аҳли илм ва эҷод ҳастем ва асару мақолаҳо таълиф, барномаҳои радиову телевизионӣ таҳия менамоем, филмҳоро асарҳои сахнаӣ меофарем, аз минбарҳои сухангустарӣ мекунем, ба таври басанда натавонистаем ба дили ҷавонон роҳ ёбем, суханони Пешвои миллатро дар мавриди муқаддасоти марзубум, ҳештаншиносии миллӣ дар зехни ҷавонон ҷой диҳем. Зеро, ҳештаншиносии миллӣ, меҳри Ватан ин ҳамон масуниятест (иммунитет аст), ки ба сони сӯзандоруи пешгирикунандаи марази воғир намегузорад, ки бемории ватанфурӯшӣ пайкари ҷавоноро раҳна кунад.

Ба ростӣ, солҳои ахир иддае аз зиёиён ҷилави қорро аз даст раҳо карда, онро ба муллономаёни ҷаласавод вогузоштаанд. Онҳо бо гуфторҳои ғаразноки аз илмҳои фикҳу ҳудошиносии солим дур мардумро, баҳусус табақаи ҷавонро ба гумроҳӣ мебаранд. Хатто шабақаҳои иттилоотӣ, ғае дар суханронӣ перомунӣ ирфону тасаввуф ҷунон ба ифрот роҳ медиханд, ки қас гумон мекунад мавзӯи адабиёти кӯҳани мо танҳо аз танқиди дунёи ҷунӣ (гузаро) ва таърифи дунёи бақо (он дунё) иборат бошад. Аммо, пештар ва бештар ба файласуфон, сиёсатшиносон ва адабиётшиносони донишманд равшан аст, ки осори классикони мо аз андешаҳои ватанпарастӣ, зебоишиносӣ, меҳр ба ҳамдигар ва соири мавзӯҳои ҳидоятгари пиндору гуфтору кирдори нек саршор мебошад.

Дар тарбияи ҷавонону наврасон таблиғи дӯст доштани зиндагӣ, зебоиҳои он, бар ҳилофи ноумедӣ аз зиндагӣ ва нигилизму дунёбезорӣ аҳамияти қалон дорад. Дар гирду атрофи мо ҷавононе, ки ханӯз дар зиндагӣ гомҳои устувор нагузошта, ҳешро ноқоми тақдир мешуморанд, бисёранд.

Онҳо ба он идда аз ҳамсолони худ, ки шояд қомебу нисбатан бархӯрдор аз ҳушиҳои рӯзгоранд, нигариста, ба ноумедихо гирифта мешаванд. Баъзеҳо раҳоиро дар дингарӣ пайдо кардан меҷӯянд ва аз миёни онҳо ҷавони сустиродаро нерӯҳои тундгарӣ хориҷи кишвар ба ботлоқи ифротгарӣ динӣ меафкананд. Ҷун мебинанд, ки рафтагонҳои онҳо ба атрофиён, аз ҷумла ба духтарон ҳуш намеояд, ҳамаро макрӯҳ медонанд ва ҳама қасро мушрик меҷӯянд. Хатто ба ифқату покии қанону хоҳарони қонадонӣ ҳеш шак бурда, дар симояшон поймолқунандагонӣ динро мебинанд. Иддае аз онҳо дар навҷавонӣ омӯхтани қасбери мақсад накарда, ба назди муллои ҷаласаводу қохиландеша мераванд ва гӯе ба омӯзиш мепардозанд. Азбаски забони арабиро намедонанд (он муллои омӯзгораш низ забони арабиро намедонад), тафсириҳои ғалатқунаи қанд ояи Қуръонро дарёфта, даст ба қорҳои ноҳуш мезананд. Ин гуна ҷавонон ба маънии қалимаи «қиход» дуруст дарнафта, онро танҳо зӯрварӣ мепиндоранд ва нисбат ба шахсонӣ дар қашмашону фаҳмашону мушрик меҷӯянд ҳушунат нишон диҳанд. Аммо онҳо, азбаски аз саводу тарбияи қиддӣ дур мондаанд, намедонанд, ки «қиход» ба маънии қидду қадд қардан аст дар роҳи рости дуруст. Яъне қидду қадд барои қори қайреро анҷом додан, саводу қасб омӯхтан ва монанди он. Муборизаи ақлу қадд, қасоду бунёдқузӯрӣ асрҳо дар қараён аст. Қойи ақсуҷ аст, ки имрӯз қилоҳи мубориза ниҳоят қуноқун ва дар қадди қатли ом аст.

Бузургони илму ирфони қочик аз Рӯдақӣ то Қомӣ, Аҳмади Дониш, Садриддин Айнӣ, Абулқосим Лоҳутӣ, Мирзо Турсунқода, Сотим Улуғқода, Фазлиддин Мухаммадиев,

Абдулхамид Самад, Хакназар Гоиб, Ашӯр Сафар ва дигарон дар рохи муборизаи нур бар торикӣ асарҳои омӯзанда эҷод кардаанд. Омӯзиши чиддӣ ва пайваस्ताи эҷодиёти бобаракати онҳо дар дасти зиёиёни мо силоҳи пурзӯре мебошад. Ва яке аз вазифаҳои муҳими мо он аст, ки осори хирадмандонамонро омӯхта, андешаҳои зиндагисозии онҳоро дар тарбияи ҷавонони кишварамон оқилона истифода барем.

Дар ин росто эҷодиёти устод Садриддин Айнӣ, ки имрӯзҳо мо 140 - солагиашро васеъ ҷашн гирифтаем, намунаи барҷастае мебошад. Ин пири хирад дар ҳама асарҳои бадеӣ, илмӣ ва публицистии худ ба исбот расондааст, ки ҷаҳолати динӣ боиси бадбахтии давлат ва гумноии миллат мегардад.

Сиёсатшиносон ва коршиносон пайдоиш ва гузариши ҳаракатҳои таассубгароии исломӣ, ташкилотҳои ҳизбии диниро омӯхта, дар ин маврид натиҷагирҳои дақиқ ҳосил кардаанд. Аз ҷумла, бо далелҳои қотеъ равшан намудаанд, ки дастгоҳҳои ҳосусии кишварҳои ҷаҳонхор аз роҳи табдил додани исломи муътадил ба идеологияи радикалӣ, гурӯҳҳои ифротгароии «Хизб-ут-таҳрир», «Ҳаракати исломии Ўзбекистон», «Гурӯҳи исломии Туркистони Шарқӣ», «Ал-қоида», «Асбат-ал-Ансор», «Бародарони мусалмон», ҳаракати «Толибон», «Давлати исломӣ», ташкилоти экстремистии Хизби наҳзати исломии Тоҷикистон ва дигарон, беш аз 65 гурӯҳу ҳаракатҳоро созмон додаанд.

Ин ҳаракатҳоро гурӯҳҳои экстремистӣ аз ҳам тафовутӣ кам доранд ва ҳадафи онҳо ягона аст: дар зехни мардум ҷой кардани мафкураи эътироз, дар кишвар бунёд намудани нооромӣ, созиши давлатҳои исломӣ ва монанди он. Тавре аз таҳқиқоти коршиносон бармеояд, бо аъзои ба ташкилотҳои ифротгароӣ шомилгардида, аз субҳ то вақти ҳоб имомхое ба тарбия машғуланд, ки аз рисолати мӯҳид ва лаззати нӯшидани ҷоми шаҳодат, сайру гашт дар боғи бихишт суханронӣ намуда, гуфтаҳои худро бо оёти Қуръон ва ҳадисҳо ороиш медиҳанд асоснок месозанд. Аз байни онҳо як идда ҷавонони то андозае ба бемории рӯҳӣ гирифташударо ҳамчун сарбозони интихории (худкуши) лашкари ислом интихоб мекунанд. Аз рӯи гувоҳии як ҷавон ба фиреб гирифта, ки ўро дар урдугаҳои Лубнон ҳамчун бомбаи зинда тайёр карда буданд ва тасодуфан ҳешро натарконида, зинда мондааст, имом ба онҳо ҷунон таъсир расонда будааст, ки шогирдони худкуш аз омӯзгор зориву тавалло мекарданд, ки зудтар онҳоро ба иҷрои супориш, яъне тарконидаи худ дар байни одамони ба пиндорашон мушрик бифиристанд, то ки зудтар ба бихишт бирасад.

Омӯзгорони «фанни» ифротгароӣ шогирдонро талқин менамоянд, ки гӯш фаро додан ба гуфтори мушрикони гуноҳ аст. Онҳо ё ба гуфтори шахсияти аз нигоҳи ҳудашон обрӯманд гӯш фаро медиҳанд ё бидуни таҳаммул ақидаи шунавандаро ҳечу пуч арзёбӣ мекунанд. Зикри ин мисол ва намуна ба он хотир аст, ки ба саволи “Чаро зиёиёни мо ба таври басанда ба дили ҷавонон роҳ пайдо карда натавонистаанд?” посухе пайдо кунем. Шояд зиёиҳои тоҷик рисолати худро, гузашта аз ин, масъулияти ҳешро дар бехосии ҷомеа, давлатсозиву миллатсозӣ ба таври зарурӣ дарк накарда бошад. Ва ё шояд дар замири худ ҳақиқатро намехоҳад ҷой диҳад, ки ин оромиву осудагии аз хирадмандии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва бо ҳазорон ранҷи мардум ба даст омадаро бояд бо тамоми ҳастӣ ҳифз ва пойдортар қард. Шояд зиёиҳои имрӯз ба сарнавишти ояндаи Ватани акнун ба ободиву хуррамӣ расида, ба ояндаи фарзандону наберагони худ бетафовут бошад? Воқеан, бетафовутӣ ба ояндаи Ватан ва азизони худ аз бадтарин кирдорест, ки инсонӣ дорои ҷунун андешаро наметавон на танҳо зиёиҳои номид, балки ҷунунҳо ба худии худ шарикӣ хоинони миллат шумурда мешаванд. Ба назар мерасад, ки яке аз иллатҳои

асосии воқеаҳои нангбори худкушии тоҷикон дар солҳои 90 - уми асри гузашта ба раҳгумӣ расидани табакаи зиёиёни кишвар мебошад. Ин табакаи ба бехосозии шуури оммаҳо сару қор дошта, дар паспардаи шиорҳои озодии сухан, гуногунии андеша, ба чехраҳои кӯтоҳандешони сиёсати давлатдорӣ ва хангомаҳои нахзати дини ислом ба таври гузаро нигариста, саргузашти чандинқаратаи шикастҳои тоҷиконро аз ифротгароӣҳои динӣ такрор намуда буданд. Дар кишвар ҳуқуқ ба озодии динӣ, чудо будани иттиҳодияҳои динӣ аз давлат, даҳлат нақардани давлат ба ҷамъиятҳои динӣ ва монанди он бокӣ монд. Аз он давра ба баъд дар Тоҷикистон тадриҷан зиёдшавии тамоюли экстремизми исломӣ ташаккул ёфта, рушди босуботи кишварро таҳти ҳатар қарор меод. Ҳизби нахзати ислом, ки ҳешро наҷотбахши кишвар эълон қарда буд ва аз тарафи хомиёни хориҷии худ бархӯрдори дастгирии моливу сиёсӣ буд, симои экстремистии худро дар паси гуфторҳои зиндагисозии озодиву демократия пинҳон дошта, талоши шадид дошт, ки ҷилави давлатдориро ба даст оварад. Вале, шахси равшанбин аз шеваи давлатсозии кишварҳои исломӣ огоҳ буд, ки ислом усулан бо табиати худ тамоми паҳлуҳои ҳаёти ҷамъиятиро дар бар мегирад ва ҳамин аст, ки дар ислом ба рӯхоният ва дунявият тақсим қардани падидае вучуд надорад. Ислом на танҳо дин аст, балки модели (шакли) сохтори сиёсӣ, давлатӣ ва ҷамъиятӣ мебошад. Ҳамон гуна ки маълум аст, сарони динҳои дигари ҷаҳон барои ба сари қудрати давлатӣ омадан талош намекунанд, аммо таассубгароӣҳои дини ислом ҷилави ҷунбишҳои миллиро ба даст гирифта, дар якҷанд кишварҳои ҷаҳон, аз ҷумла Эрон, Афғонистон, Покистон, ҷумҳуриҳои исломӣ ҷунин мақсаду ҳадаф доштанишонро эълон қарданд. Муаллифони инқилобҳои ин кишварҳо муътақиди андешае мебошанд, ки ислом танҳо бо нуруи аслиха пирӯз мешавад, аммо барои пирӯзии ислом ибтидо бо тақия бар ақлу хирад ва ҷиҳод бар нафси худ, бар аъмоли зишту қирдорҳои бади инсонӣ бояд қард.

Таърихчаи навини исломи сиёсӣ аз ходисаҳои таърихии ҷанги Мисру Исроил дар солҳои 60 - уми асри XX (1967) оғоз меёбад. Пас аз шикасти Миср аз тарафи Исроил, кишварҳои Шарқи Наздик рӯ ба исломикунони сиёсат оварданд. Ва дар навбати худ ҳаракатҳои иҷтимоии солҳои 60-70 боиси болоравии оммавии ҳаракатҳои мусулмони сиёсӣ гардид, ки дар ин маврид маҳз зиёиёни кӯтоҳандеши он кишварҳо исломро муваффақона ҳамчун василаи фарогирии сиёсии омма ба қор бурданд ва фақеҳон (рӯхониён) дар ин ростӣ беш аз пеш нақши фаъолро иҷро қардан гирифтанд. Ҳамин тавр, табакаи зиёии Миср зимомии сарвари сиёсиро бар омма аз даст доданд ва ҷуноне ошқор аст, дар ин кишвар даргириҳои нав ба миён омада, боиси талафоти ҷониби қалоне гардиданд.

Дар солҳои 70-80 шеваи сиёсигардонии ислом дар кишварҳои Шарқи Наздик ташаккул ёфт. Яъне он рӯ ба ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ: нахуст ба водии Фарғонаи Ўзбекистон ва сипас ба водии Ваҳши Тоҷикистон ниҳод. Дар ин маврид дар фароянди сиёсигардонии ислом нақши равшан асарҳои нахзатиёни исломӣ, аз ҷумла Ҳасан ал - Банно ва Сайиди Қутб доштанд. Тавре маълум аст, ҷонибдорони он ҷараёнҳо имрӯз дигар силоҳи вазнини ҷангӣ ба даст, бо лаҳни фашистҳои хитлерӣ, бо қаломии «Аллоху акбар» бар лаб, аз ҳуни бегуноҳон дарё меофаранд. Ва бешууронаву ҷоҳилона азми сохтани империяи исломиро доранд.

Дар марҳилаи қунунӣ экстремизми исломӣ пайваста тобишҳои нав ба нав ба худ қасб қарда, қайҳост, ки омилҳои равшани сиёсати ҷаҳонӣ гаштааст. Ҷуноне аз дарёфтаҳои ақсарияти муҳаққиқон бармеояд, таъсиргузори экстремизми исломӣ ва ба таври умумӣ омилҳои исломӣ ба системаи муносибатҳои байналмилалӣ хусусияти дарозмуддат дорад ва дар падидаҳои зерин зоҳир мегардад:

Дарачаи бағоят ғавқулодаи радикализм ва ифротгароии (экстремизми) исломӣ; Ташкил ва бунёди сохторҳои трансмиллии террористӣ ва шакли ифротгароие, ки дорони шабакаҳо мебошад;

Интиқоли шаклҳои гуногуни ҷиход ба марзҳои берунии ҷаҳон (Фаронса, Русия, ИМА, Испания, ҷумҳуриҳои Осиёи пасошӯравӣ, мисли Тоҷикистон, Ўзбекистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Туркменистон ва ғайра);

Қор гирифтани аз васоити техникаи пешрафта ва навҳои хозиразамони аслиха; Хамгирӣ бо муҳити ҷинойтии хусусияти трансмиллӣ дошта, пеш аз ҳама, бо тичорати маводи муҳаддир;

Майли кӯшиш надостани ба ягон шакли муҳовара ва гуфтугӯҳо.

Бад-ин тартиб дар он рӯзгори, ки экстремизми исломӣ даст ба террори иттилоотӣ, террори психологӣ, террори таблиғотӣ ва террори мусаллаҳ задааст ва таҳдид ба озодии эътиқод, осудагиву оромии мардум бурдааст, ҷи гуна метавонад як зийи мушоҳидагари бетараф бошад.

Дар поён бояд низ ҷунин ҳулоса қард, ки роҳи расидани ба ҳештаншиносии миллӣ ва дар ин замина таъмини ваҳдати миллӣ аз самте гузар дорад, ки ҳар як зийи кишвар бояд масъулияти худро, барои пойдории давлат ва ваҳдати миллӣ он эҳсос қунад.

Сарнавишти ҳеҷ қавме ба ҳудуди худ тағйир намеёбад, магар он ки қавм худ сарнавишти ҳешро тағйир диҳад. Агар онҳое, ки оромиву осудагии мардум, аз ҷумла ҳонадони худро бихоҳанд, вале амалан дар талоши таъмини осудагии мардумони кишвар набошанд ва дар масъалаҳои сиёсӣ иҷтимоии ҷомеаи ҳеш бетарафу тамошобин бошанд, аз ҷараёни давлатсозии навини тоҷик дур хоҳанд монд.

Вале, мо неқбин ҳастем. Бар он боварем, ки зийиёни тоҷик, аз ҷумла зийиёни Донишгоҳи давлатии Қӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар ин лаҳзаҳои ҳассос ва тақдирсоз на эътирози қохилона, балки муборизаи ҷиддӣ ва оқилона мебаранд ва дар роҳи таҳким ва суботи ҷомеаи демократӣ, дунявӣ ва ҳуқуқбунёд сахми сазовор мегузоранд.

АБДУЛЛО ХАБИБУЛЛО,

узви вобастаи Академияи илмҳои ҷумҳурӣ, профессор, ректори Донишгоҳи давлатии Қӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

http://www.jumhuriyat.tj/index.php?art_id=33881